

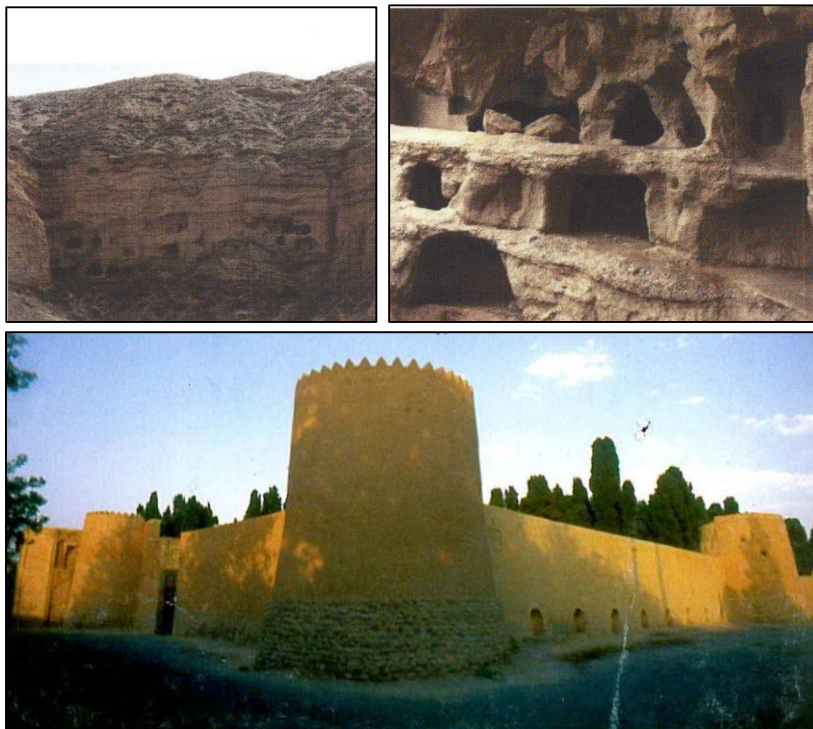
نشست علمی تخصصی هنر ، معماری و شهرسازی عصر پنجشنبه ها

محل برگزاری: سالن اجتماعات مهندسين مشاور هرم پی

زمان: پنجشنبه ۶ خرداد ۱۳۹۵

عنوان: فضاهای پنهان و عناصر دفاعی در معماری گذشته

سخنرانان و اعضای پنل: آقای مهندس داود خطیبی تبار - خانم دکتر غزال کرامتی

چکیده‌ای از سخنرانی‌ها به شرح زیر می‌باشد.

سخنران اول آقای مهندس داود خطیبی تبار، آقای مهندس داود خطیبی تبار ابتدا به جاده هراز اشاره کردند که مملو از

غار است و متعلق به کسانی است از شمال برنج می‌آوردند. به این صورت که هر کس برای خود یک غاری داشت که در مسیر راه و در کنار رودخانه بود به این دلیل که آنها ۳ الی ۴ شب طول می‌کشید تا از شمال به تهران برسند.

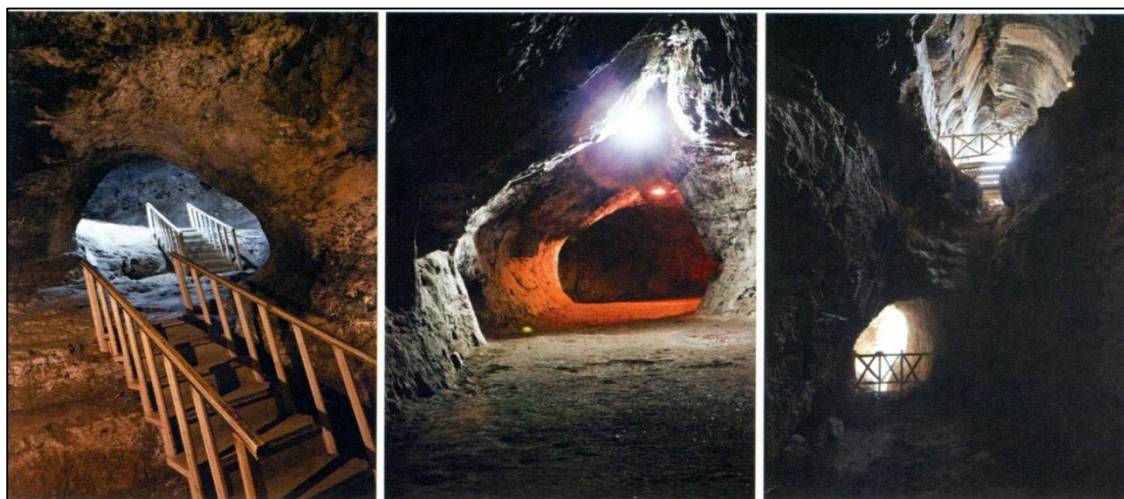
وی به مقدمه اینکه چه شد که به دنبال داستان‌ها و سابقه تاریخی این مکان‌ها رفت اشاره ای کردند: زاهدان به طرف سه کوهه (زابلی) یک سد آب بود و در خانه ای که سکونت داشتند مکانی به نام سری داشت، به این صورت که در کمد دیواری را باز کردند در آن اتاقی بود در کوه کنده شده بود.

آقای خطیبی تبار به مقدمه ایجاد چنین مکان‌هایی پرداختند: هنگامی که بشر پدید آمد و احساس قدرت کرد. از پشت خود نگران بود چون ممکن بود حیوانات حمله کنند، به همین دلیل به درخت تکیه داد. بعد به زیر یک سنگ پناه برد. دید از طرف باد می‌وزد و هوا مساعد نیست، به درون غار رفت که گرما و سرمای آن کنترل شده باشد. دیگران هم به غار آمدند و خیلی شلوغ شد. برای همین هر کس برای خودش سنگ چینی را شروع کرد و دیوار را کشف کرد و بعد از آن که دیوار را شناخت به بیرون غار رفت و دیوار کشید. بعد برای او آدرس پیدا شد و او وارد تعامل شد. بعد در نتیجه تعامل مشکلاتی برای او به وجود آمد که

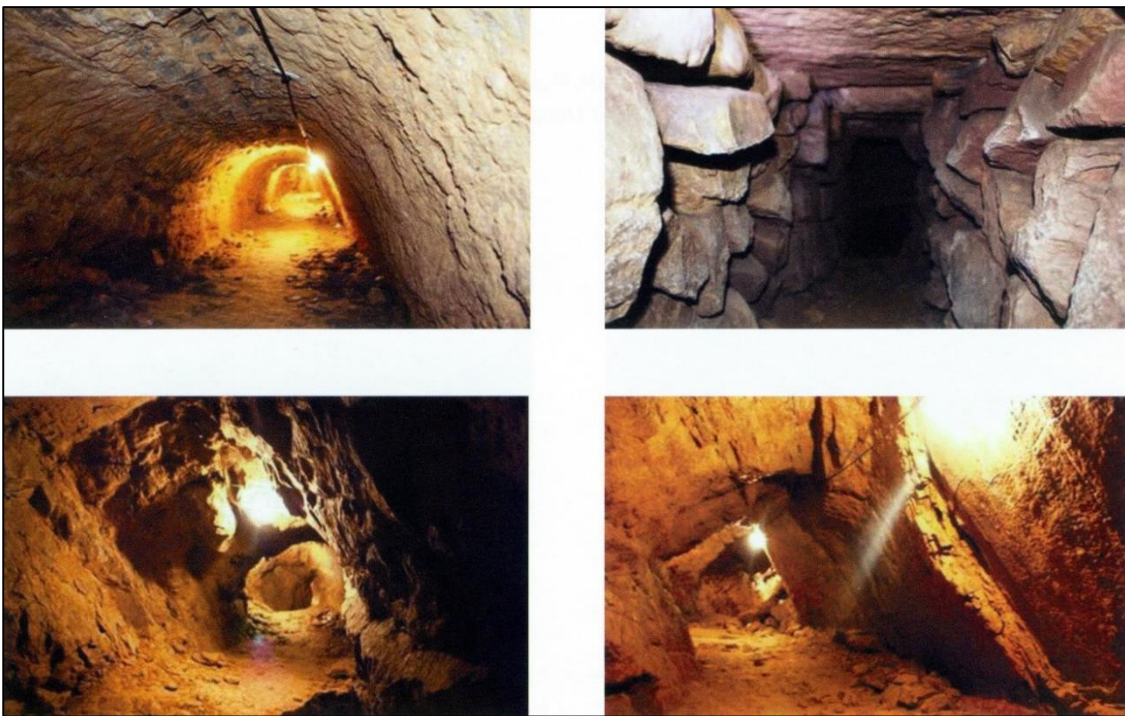
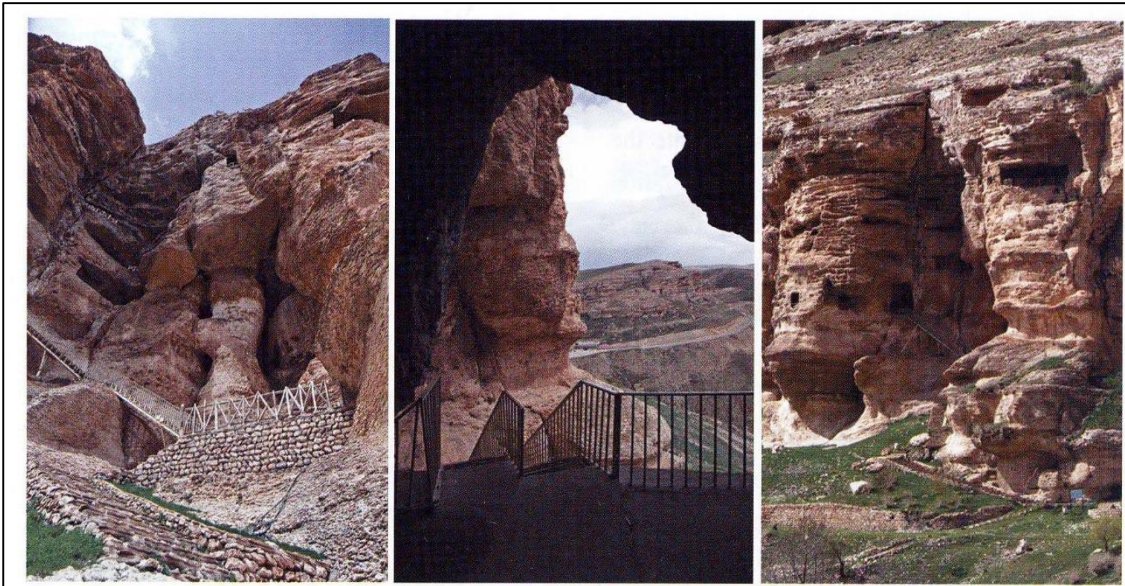
مجبور شد مخفی گاهی برای خود درست کند. بعد کم کم مخفی گاه را به جایی رساند که بتواند از طرف دیگر آن بیرون برود. این شد که فضاهای پنهانی پدید آمد.

وی سپس به کاربردهای این مکان ها اشاره کردند:

- به عنوان نیایشگاه
- ترک دنیا، دور شدن از های و هوی دنیا
- پنهان ماندن از شر دشمن
- سنگر دفاعی
- ایمن بود از شرایط جوی(زلزله، سیل و باد و طوفان)

وی در ادامه به غارها و شهرهای زیرزمینی موجود در ایران، قدمت و کاربری های مختلف آنها در طی سالیان دراز پرداختند. قدمت بعضی از آنها برمی گردد به هفتم یا هشتم قبل از میلاد و یا شاید چند هزار سال قبل تر از ان و بعضی از ان ها تا زمان قاجار هم مورد استفاده بوده است و حتی روستایی مانند کندوان، هم اکنون هم مسکونی است و به صورت هتل هم درآمدی است. اکثر این غارها و شهرهای زیرزمینی به دوران اشکانیان، ساسانیان، سلجوقیان، ایلخانیان، صفویان و حمله مغولان برمی گردد و بیشتر انه به دلیل اینکه از شر تاخت و تازهای زمان خودشان در امان باشند، این مکان ها را برای خود به وجود آورده اند.

سخنران دوم خانم دکتر غزال کرامتی، خانم دکتر غزال کرامتی به عناصر دفاعی می پردازند و عنصر بارو را انتخاب می کنند. قدیمی ترین تصاویر بارو در مهرهایی است که در بین التحرین پیدا شده که باستان شناسان می گویند برای پادشاهان آنجا باید باشند. وی راجع به تمدن های نخستین صحبت کردند و پلان آن را نشان دادند.

موضوع ترسیدن و دفاع به عقیده خانم کرامتی بیشتر به این مدل های روی زمینی مربوط باشد ولی زیرزمینی ها به عقیده وی مقاصد دیگری می تواند پشت آن باشد.

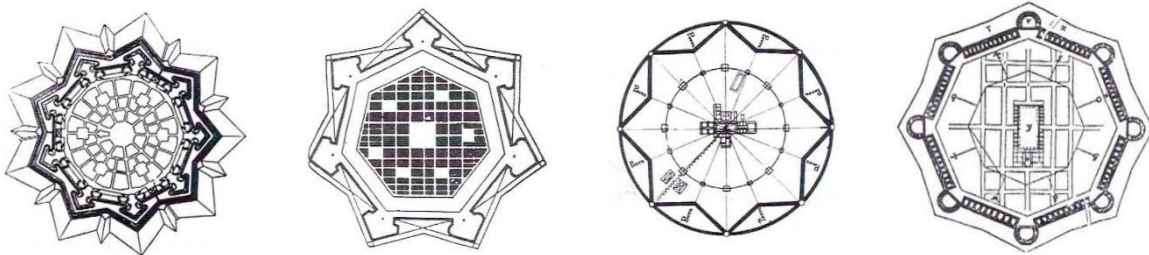
وی در ادامه به برج باروهای داخل ایران اشاره کردند و خندق هایی که اطراف بیرونی بارو کند شده بود.

علاوه بر عنصر بارو و برج ، عنصر دیگری به نام دروازه است که از مجموعه های دفاع شهرها به حساب می آمد.

خانم کرامتی به قرون وسطی در اروپا پرداختند: حصار، برج‌ها و دروازه‌های مربوطه از مهم‌ترین عناصر شهرهای قرون وسطایی هستند. در انگلستان در دوره قرون وسطی به خاطر حالت جزیره بودن و اینکه دور آن را آب‌ها فرا گرفته است و چون وضعیت مستقل و بهتری نسبت به بقیه اروپا دارد موضوع برج و بار و دروازه به آن شکلی که در بقیه اروپا مطرح می‌شده، مطرح نیست و یک امنیت نسبی در قرن ۱۴ در انگلستان برقرار است که باعث می‌شود که انگلیسی‌ها از محل دروازه شهرها به عنوان محل اخذ گمرک استفاده کنند و هزینه شهر از همین محل تامین می‌شود.

در یونان حدود ۲۵۰۰ سال پیش، شهرهایی که توسط سپاهیان، اشخاص حاکم شکل می‌گرفتند، حتماً دور آنها بارو ترسیم می‌شده است. در روم هم در ساخت اردوگاه‌های رومی، در پیرامون آن حتماً این دیوار، قرار می‌گرفته و فقط از طریق دروازه‌های کنترل شده، رفت و آمد مقدور بوده است. بسیاری از این کستراها (اردوگاه نظامی) باقی می‌ماند و در دوران قرون وسطی شهرهای آن دوره را شکل می‌دهند.

دوران رنسانس: در این دوره کاملاً شکل شهرها را موضوع بارو تحت تاثیر قرار می‌دهد. به طوری که طراحی سیستم دفاعی برای معماران یک اصل می‌شود. در این دوره ایده و پلان و تیروویوس هم ترسیم می‌شود. در این دوره، معماران مختلف شهرهای آرمانی با پلان‌های شطرنجی طراحی می‌کنند، ولی به برج و بارو که می‌رسند (عنصر دفاعی) همه چیز عوض می‌شود و ۸ ضلعی، دایره، ستاره به کارشان وارد می‌کنند.

تهران (دهه ۲۰-۳۰) از هیچ برج و بارویی خبری نیست و رضاه شاه همه برج و بارو‌ها را خراب کرد و خندق‌ها را پر کرد. نکته این است که در جنگ جهانی اول، هواپیما اختراع شده و استفاده می‌شود. در نتیجه هواپیما وقتی می‌تواند از بالا، شهری را هدف قرار دهد تمام آن ایده پردازی رنسانسی و طرحی که ناصرالدین شاه برای تهران می‌خواست به سرانجام برساند، کلاً ناکار آمد می‌شود. تکنولوژی عوض شده، جهان دچار مدرنیزاسیون می‌شود. بنابراین این عنصر معماری به طور کل از تاریخ معماری حذف می‌شود.

وی در ادامه به بررسی نگاه ایرانی به دیوارپرداختند:

سلسه مراتب فضاها را تعیین می‌کند.

- حریم می‌گذارد.
- فاصله می‌گذارد.
- مرز و بعد را تعیین می‌کند.
- درون و بیرون را جدا می‌کند.

خانم کرامتی در آخر به باغ فین کاشان اشاره می‌کند که با توجه به اینکه باغ است ولی برج و بارو دارد در صورتی که شهر نیست و اینکه چرا باید مخفی بماند، در صورتی که در داخل، چنین فضای آرام و عرفانی وجود دارد و با دیواره آن بسیار فرق می‌کند. این قضیه برمی‌گردد به موضوع کمبود آب در ایران و اینکه آبی که قطره قطره و با احداث قنات به دست می‌آید که ساخت قنات هم هزینه بر است و کسی که مالک آب و کسی که دستور احداث قنات را داده است برای خودش فضایی را ایجاد می‌کند که مظهر قنات (سرچشمه) برای خودش باشد و به بقیه دسترسی نمی‌دهد و به عنوان یک نگین ارزشمند و گنجینه‌ای که باید حفاظت شود به آن نگاه می‌کند و به همین دلیل دور آن دیوار می‌کشد.